

Ombudsman přináší první ucelenou analýzu dat zaměřených na zranitelné pacienty v ochranném léčení

15.11.2024 - | Kancelář veřejného ochránce práv

Zatímco u mladistvých a cizinců je příčina zranitelnosti zřejmá - u jedněch je to nižší úroveň životních zkušeností, u druhých jazyková bariéra -, ženy se v náročnější situaci ocitají v důsledku téměř neexistujících specializovaných ženských oddělení.

Doposud chyběla data, která by mapovala počty zranitelných pacientů a jejich obtíže. Pouze individuální podněty, které se dostaly k rukám ombudsmana, naznačovaly okruh problémů, s nimiž se setkávají (šestnáctiletý chlapec na oddělení mezi dospělými muži; žena absolvující ochranné léčení na příjmovém oddělení, protože chybělo adekvátní místo poskytující dlouhodobou péči ženám; cizinec neúčastnící se skupinové psychoterapie kvůli jazykovým překážkám). Výzkumné šetření Kanceláře veřejného ochránce práv nyní přináší na zranitelné osoby v ochranné léčbě komplexní pohled.

V době sběru dat (duben 2023) podstupovalo ochrannou léčbu celkem 867 pacientů. Z toho 115 lidí patří do skupiny zranitelných osob. Největší podíl (84 %) tvoří ženy, 13 % pacientů představují cizinci (z toho jsou dvě ženy) a asi (4 %) tvoří pacienti, kteří byli při zahájení ochranné léčby nezletilí.

Mezi pacienty-cizinci je nejvýrazněji zastoupena ukrajinská národnost (40 %), přes desetinu tvoří lidé z Bulharska (12,5 %) a stejný podíl lidé z Polska. Jiné národnosti jsou ojedinělé. Jejich znalost češtiny se u třetiny z nich pohybuje na úrovni A1, takže rozumí nanejvýše základním slovům a jednoduchým větám.

Kromě statistických zjištění přináší výzkumná zpráva také obsahové analýzy. Věnuje se například důvodům uložení ochranného léčení mladistvým, ženám a cizincům. Zajímá se o další okolnosti trestných činů či o podrobnosti jejich hospitalizace.

Zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm shrnuje nepříznivá zjištění: „Mnozí pacienti jsou hospitalizováni na místech vzdálených od jejich bydliště. Není jasné, zda soudy zohledňují jejich zvláštní zranitelnost. Chybí propracovaný program pro výkon ochranné léčby žen, a možná právě proto pobývají v psychiatrických nemocnicích v průměru výrazně déle. Objevují se pochybnosti o tom, zda je opravdu nutné omezovat osobní svobodu pacientů, kteří spáchali méně závažné trestné činy, jako je krádež či výtržnictví. Neexistuje jasný právní rámec k tomu, za jakých podmínek může být ochranné léčení uloženo pacientům-cizincům s nedostatečnou znalostí češtiny. Ti se jen obtížně mohou účastnit skupinové psychoterapie, jež je častou náplní ochranného léčení.“

Na kritická zjištění vyplývající z našeho šetření upozorníme v rámci vznikající Národní koncepce ochranného léčení, kterou připravuje Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo spravedlnosti. Budeme prosazovat, aby koncepce zohledňovala i zájmy zvláště zranitelných skupin pacientů.

Ochranné léčení je jedním z druhů ochranných opatření, které trestní soudy spolu s tresty využívají k ochraně společnosti.

Je předepsáno pachatelům, jejichž přičetnost byla v době spáchání trestného činu zmenšená, nebo nebyli vůbec schopni rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo ho ovládnout a jejichž pobyt na svobodě je nebezpečný.

Stejně tak se ukládá pachatelům, pokud spáchali trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, nebo pokud čin spáchali pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním.

Soud může ochranné léčení uložit v ústavní, nebo ambulantní formě. Volba typu léčení má odpovídat nebezpečnosti pobytu pacienta na svobodě.

Zranitelné skupiny pacientů v ochranném léčení

Za zranitelné lze, vzhledem k duševnímu onemocnění a omezení osobní svobody, považovat všechny pacienty v ústavním ochranném léčení.

Pro účely výzkumné zprávy však zranitelnost definujeme úžeji – jako ztíženou možnost hájit svá práva a zvýšenou možnost utrpení újmy. Ve výzkumu jsme si jako zranitelné i oproti jiným pacientům v ústavním ochranném léčení stanovili mladistvé, ženy a cizince (mimo Slováky).

Zákonná úprava ochranné léčby

Ochranná léčba je specifická tím, že chybí zákon, který by podrobně upravoval jeho výkon. Stát pravidla nastavuje jen minimálně, věnuje se mu jen několik paragrafů v Zákoně o specifických zdravotních službách.

- Výzkumná zpráva „Zranitelné skupiny lidí v ochranném léčení“

https://www.ochrance.cz/aktualne/ombudsman_prinasi_prvni_ucelenou_analyzu_dat_zamerenych_na_zranitelne_pacienty_v_ochrannem_leceni